

Hjärt-kärlsjukdomar i genusperspektiv

Karin Schenck-Gustafsson. **Kvinnohjärtan – hjärt- och kärlsjukdomar hos kvinnor.** 326 sidor. Lund: Studentlitteratur; 2003. ISBN 91-44-02787-7.

Recensent: Dan Lindblom, toraxkirurg, Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge.

II Det har inte varit helt okomplicerat att försöka recensera den här boken, som bygger på ett tydligt genusperspektiv. Som manlig kollega i övre medelåldern och verksam i en mansdominerad disciplin kan man uppfattas som opportunist om man höjer boken till skyarna och som manschauvinist om man kritiserar den.

Boken fyller ett behov

Låt mig då först säga att boken är en guldgruva för den som söker information om de specifikt kvinnliga aspekterna på hjärt-kärlsjukdomarnas epidemiologi, naturalhistoria, diagnostik och behandling. De koncisa sammanfattningarna i alla kapitel är välskrivna och ett bra stöd för minnet. De mest givande avsnitten för mig personligen var kapitlen om revaskularisering, stroke, diabetes, klaffsjukdomar och hjärtsjukdom under graviditet, som alla var välstrukturerade, innehållsrika och tydliga. Jag lärde mig mycket under genomläsningen och inser att boken fyller ett behov. Boken är dock inte utan sina problem.

Vissa problem

Ett par problem är relaterade till ämnet som sådant men också till bokens förväntade publik. Att skriva en kardiologisk lärobok som riktar sig till »såväl färdiga specialister i kardiologi ... som sjukgymnaster och undersköterskor« är nästan omöjligt. Att hitta den rätta nivån blir svårt, och det är tydligt att de olika författarna brottats med detta. Vissa kapitel inleds med synnerligen basala beskrivningar av vanliga sjukdomstillstånd medan andra kapitel författare gått rakt in i specialisttexten.

Det könsspecifika perspektivet har också sina begränsningar. I mångt och

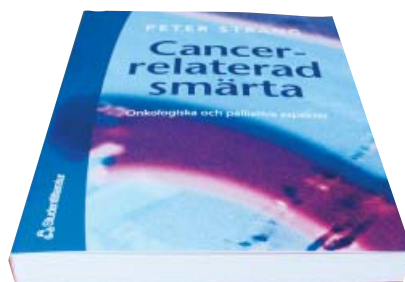
mycket måste, och bör, författarna göra jämförelser mellan det kvinnliga och det manliga, och i merparten av boken dominerar detta så att boken lika gärna skulle ha kunnat heta »Skillnader i hjärt- och kärlsjukdomar hos kvinnor och män«. Kapitlet om hormonella förändringar under menstruationscykeln är av naturliga skäl nästan det enda med ett specifikt kvinnligt perspektiv men innehåller ingenting om hjärt-kärlsjukdomar.

Trots ett relativt stort antal medförfattare har man kunnat undvika alltför mycket överlappning mellan avsnitten även om det känns onödigt mycket med tre kapitel som på olika sätt diskuterar motionens välsignelser.

Detaljer att ändra till nästa upplaga

Ett antal skönhetsfläckar bör städas bort inför en andra upplaga; utöver rena felstavningar presenteras t ex det metabola syndromet i två olika kapitel med två olika definitioner. Vena saphena magna sitter inte på lateralsidan av underbenet. Tiklopidin, som på flera ställen omnämns vara förstahandstrombocythämmare, har ju så gott som helt ersatts av klopidogrel.

Redaktörens påpekande att det är slumpens skördar att det bara finns en man bland 19 författare är lika intressant som de olika förklaringar vi hört under årens lopp till varför det nästan bara sitter män i börsbolagens styrelser.

Lovvärt om smärta vid malign sjukdom

Peter Strang. **Cancerrelaterad smärta. Onkologiska och palliativa aspekter.** 313 sidor. Lund: Studentlitteratur; 2003. ISBN 91-44-01066-4.

Recensent: Tore Eliasson, docent, överläkare, Multidisciplinärt smärtcentrum, Sahlgrenska Universitetssjukhuset/Östra, Göteborg.

II Kunskapsnivån avseende smärtbehandling är generellt sett låg i läkarkåren, vilket naturligtvis är synnerligen

otillfredsställande. Det gäller i första hand långvarig smärta, men också akut smärta och cancerrelaterad smärta. Som kliniskt verksam smärtläkare har jag under många år sett exempel på underbehandlade patienter och märkliga smärtlindringsstrategier, vilka till stor del beror på okunskap. Läkarutbildningen innehåller väldigt litet om smärta och smärtbehandling, och de flesta specialiteter har inte någon riktad utbildning inom området.

Situationen har inte förbättrats av att det inte har funnits lättillgänglig litteratur på svenska språket och att man har varit hänvisad till relativt tunga verk i huvudsak på engelska. Denna litteratur har ju inte heller varit anpassad till svenska förhållanden.

Föredömligt initiativ

Peter Strang, som är en välkänd profil inom smärtbehandling i Sverige, är professor i palliativ medicin vid Karolinska institutet och överläkare för den palliativa sektionen vid Stockholms sjukhem och Radiumhemmet. Han har tagit ett föredömligt initiativ för att förbättra situationen avseende litteratur på svenska. Tidigare publicerades boken »Smärta och smärtbehandling«, där Peter var en av redaktörerna. Nu har ovanstående bok kommit, som undertecknad har fått nöjet att läsa och göra en anmälan om. Boken »Cancerrelaterad smärta. Onkologiska och palliativa aspekter« är, som framgår av titeln, helt inriktad på smärta vid malign sjukdom.

Redan 1979 skrev Socialstyrelsen att »när svårt sjuka människor har ont har de rätt till smärtbehandling«. 1989 utkom Socialstyrelsens allmänna råd om smärtbehandling i livets slutskede, som reviderades 2001. Trots detta lever tyvärr många myter, föreställningar och slentrianmässiga förhållningssätt till smärta och smärtbehandling kvar i vården i vårt land.

Heltäckande fakta och fallbeskrivningar

Denna bok är attraktiv eftersom författaren har utgått från befintlig forskning och fakta. Den inleds med en relativt omfattande introduktion som berör flera aspekter av smärta och smärtbehandling inkluderande existentiell smärta, men också neurofysiologi, opioidreceptorer, smärtyper, betydelsen av inflammation osv.

Författaren beskriver på ett lättfattligt och överskådligt sätt olika typer av smärta vid malign sjukdom, och dessa illustreras på ett föredömligt sätt av talrika fallbeskrivningar. Därefter följer en genomgång av undersökningsmetoder och allmän farmakologi följt av ett detaljerat behandlingsavsnitt som berör alla aspekter av farmakologisk behandling, strålbehandling, nervblockad, hor-

monell behandling och andra behandlingsmetoder. Speciella syndrom, till exempel vena cava-syndrom, beskrivs också. Man får på ett lättfattligt sätt läsa om invasiva behandlingsmetoder, såsom spinal behandling och neurokirurgiska behandlingsmetoder.

Avsnittet om farmakologisk behandling är särskilt bra. Där går författaren på ett detaljerat sätt igenom behandlingsmetoder och olika alternativ, opioider, opioidrotation, adjuvanta farmaka etc. Palliativ strålbehandling och cytostatikabehandling ägnas också stort utrymme. Avslutningsvis ger författaren en översikt över arbetssätt och omvårdnadsaspekter vid omhändertagande av patienter. Han avlivar också, på ett föredömligt sätt, myter om smärtbehandling i livets slutskede.

Utmärkt lärobok och uppslagsverk

Det har varit ett nöje att läsa boken och det är svårt att ta fram något negativt. Det skulle i så fall vara att behandlingsavsnitten ibland blir litet torra, men jag förstår nödvändigheten av detta för fullständighetens skull. Boken är ett mycket bra komplement till »Smärta och smärtbehandling« och borde läsas av alla kliniskt verksamma läkare som kommer i kontakt med patienter med malign sjukdom. Boken lämpar sig också för andra personalkategorier. Den fungerar bra som utbildningslitteratur, men går också att använda som uppslagsverk.

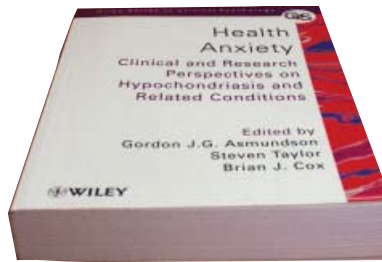
Jag vill avsluta med att ge Peter Strang en eloge för hans insatser för att få fram bra litteratur på svenska om smärta och smärtbehandling.

Kognitivt perspektiv på hypokondri

Gordon J G Asmundson, Steven Taylor, Brian J Cox, editors. **Health anxiety. Clinical and research perspectives on hypochondriasis and related conditions.** 418 sidor. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd; 2001. ISBN 0-471-49104-7.

Recensent: Anders Lundin, överläkare, rehabiliteringsmedicinska kliniken, Danderyds sjukhus, Stockholm.

II Sjukligheten i vår del av världen är stadd i förändring. Traditionella apparatfelssjukdomar upptar en allt mindre del av sjukdomspanoramat, och i stället ökar tillstånd kännetecknade av biome-

dicinskt svårförklarade – och inte sällan stressrelaterade – symtom som utmattning, kroppslig smärta och psykisk obalans. Denna utveckling gör det mer angeläget att förstå sjukligheten i en bredare psykologisk och social kontext.

Hypokondri, sjuklig rädsla för eller övertygelse om att vara sjuk, är ett gammalt psykologiskt begrepp på väg mot en renässans. Begreppet har i århundraden levt ett skuggliv, belastat av negativa associationer av ringaktning och misstro.

Ökad förståelse för hypokondrin

Hypokondrin har dock blivit rumsrenare på senare år. Kända namn träder fram och ger hypokondrin ett ansikte, vilket har en destigmatiserande verkan. I Norge och Danmark finns speciella mottagningar för personer med hypokondri. Hypokondriens löjlighetsstämpel har börjat blekna i färgen, för även om den kroppsliga sjukdom som står i fokus hos hypokondriker är inbillad, är den psykiska störningen högst påtaglig.

Flera forskningsfält – kognitiv psykologi, ångestforskning samt forskningen om medicinskt oförklarade symtom – har på senare år bidragit med nya och optimistiska perspektiv på förståelse och behandling av hypokondri. Detta har på 2000-talet resulterat i två större sammanfattande verk. »Hypochondriasis – modern perspectives on an ancient malady«, redigerad av psykiatrer Vladan Starcevic och Don Lipsitt, recenserades i Läkartidningen förra året (nr 12/2003). Den aktuella boken, »Health anxiety«, redigerad av tre kanadensiska psykologer, ger förhållandevis större utrymme åt psykologer i urvalet av författare.

Intressant men svårtillgänglig text

»Health anxiety« är ett omfattande verk, och vissa kapitel är sannolikt svårsmälta för den som endast är ute efter en orientering i ämnet. Referenslistorna efter varje kapitel är omfattande. Läsbarheten gagnas dock inte av en författarstil med stilideal från vetenskapliga originalpublikationer, ibland med flera litteraturreferenser efter varje mening. I en så här omfattande text hade ett friare och mindre ångsligt skrivsätt ställvis varit att föredra.

Bokens utgångspunkt är att »health

anxiety« – oro/ångest för hälsan – upplevs av de flesta människor samt att oro för hälsan utgör en viktig aspekt av snart sagt all sjuklighet och i synnerhet de funktionella somatiska syndromen. Sjukdomsrädsla diskuteras i relation till besläktade koncept som somatisering, »illness behaviour«, sjukdomsfoberi och övriga ångestsyndrom. Här finns också en intressant diskussion om faktorer som påverkar hur individen varseblir och tolkar kroppsliga signaler, förutsättningarna för att dessa skall ges status av symptom och vilka konsekvenser det i sin tur får för beteendet. Sådana grundläggande resonemang borde höra hemma i läkarnas grundutbildning i medicinsk psykologi.

Paul Salkovskis och Hilary Warwick, pionjärer för tillämpningen av ett kognitivt perspektiv vid hypokondribehandling, bidrar med ett kapitel om den kognitiva förklaringsmodellen vid hypokondri. Detta perspektiv tillämpas konsekvent i boken och genomsyrar framställningen hos flertalet författare. Ett matnyttigt kapitel beskriver utförligt en manual för kognitiv beteendeterapi vid hypokondri. Detta avsnitt förtjänar att ingå i psykoterapiutbildningen.

Ambitiös summering av forskningen

Sammanfattningsvis är »Health anxiety« ett ambitiöst och välskrivet verk, som summerar hypokondriforskningen under de senaste två decennierna, ger konkreta psykoterapimanualer men också en vidgad teoretisk undersökning av begreppet utifrån en kognitiv referensram. Förhoppningsvis kommer boken att finna en publik och därmed bidra till såväl ökat intresse som ökad förståelse för hypokondri.

Vinnare i boklotteriet

»Den enögda älskaren« av Annette Kullenberg, utgiven på förlaget Lind & CO, har vunnits av följande prenumeranter:
Bertil Warvsten, Ystad
Irina Sjöblom, Kista
Ulla-Britt Ericsson, Malmö
Bian Andersson, Ulricehamn
Gizella König-Dobó, Kista

Vi gratulerar vinnarna och tackar alla er som deltagit i vårt boklotteri genom att sända in vykort. Ni som inte vunnit den här gången, ge inte upp! Det kommer fler chanser med nya spännande böcker.